

Dr. Josef Karásek, Slavische Literaturgeschichte. I.—II. Leipzig (Göschel) 1906. (Nr. 277, 288). — Cena skupno M. 1-60.

Vsaj omeniti moramo to „slovansko slovstveno zgodovino“, ker se v okviru sorodnih slovanskih slovstev tiče tudi našega slovstva in ker se v svoji samozavesti, kolikor je imamo, tudi pobrigamo, v koliko je predočil pisatelj širokemu, nemški čitajočemu občinstvu naše literarno imetje v tako razširjenih knjigah, kakor so Göschelovi svetlozeleni zvezčiči. — Tu moramo reči: naj bo v Karásekovem delu zasnova še tako spretna in duhovita in naj prešinja vse uprizorjena slovanska slovstva še tako bistre ideje, naj ta slovstvena zgodovina res išče in najde vezi med literarnimi dejstvi in naj naposled tudi naša slovenska slovstvena zgodovina dobi prvokrat odkazan svoj prostor v velikem slovstvenem organizmu, ki ga reprezentujeta ti knjižici: vendar ne more biti nobeden Slovenec zadovoljen s prostorčkom, slovenščini tako skopo odmerjenim, in ne z načinom, kako smo mi postavljeni v svet. Godi se nam kakor tistemu, ki vstopi v zaseden kupe in vidi prazno le poldrugo ped klopi tam vmes med razkoračenimi sosedi: ne upa si ne sestiti in rajši stoji na hodniku, a gnev mu razjeda obisti, ko pomisli, da je vožnjo pošteno plačal kakor drugi. Morda ga zgrabi energija in odrinil bo sosede, da si pribori pošten sedež.

Tudi Slovenci smemo tako nastopiti in zahtevati, da se v „slovanski“ slovstveni zgodovini, ki jo je spisal Slovan, i naše delo dostojno uvažuje. Bogati nismo, a tako revni tudi ne, kakor si bo mislilo mnogobrojno občinstvo, ki se nanje računa pri Göschelovih publikacijah . . . Le pomislimo: 364 strani obsega Karásekovo delo in izmed teh je slovenščini odmerjenih — štel sem natančno — v prvem zvezku ena in pol strani, v drugem enajst in pol strani, skupno trinajst strani, torej le tri odstotke celega obsega! To je brezdvomno premalo; tako malo pa se je Slovincem odkazalo pač zato, ker prvič absolutna cena našega starejšega slovstva ni zelo velika, Karásek pa je zlasti natančno obdeloval povsod starejšo dobo, in drugič, ker Karásek za zgodovino slovanskega slovstva ni imel na razpolago in menda tudi ni iskal njemu najbolj pristopnih nemških in čeških virov, ampak edino Glaserjevo zgodovino, ki ga je pač bolj zbegala nego poučila. Kar pa je izvedel po strani, od znancev itd., to je bilo seveda le subjektivno, nesistemsko in je odvisno od osebnih nagnjenj dotičnikov.

Prav škoda je, da ni mogel obdelati našega slovstva iz lastne moči; ustvaril bi bil za nas prav tako izborno delo, kakor je po sodbi čeških kritikov baš oris njegovega domačega češkega slovstva v pričujočem delu. Tu je pač zajemal iz polnega, kakor je bil za staro dobo sploh — kot Jagičev učenec — vsestransko opremljen. Pri slovenskem slovstvu pa mu ni pomagalo niti eno niti drugo.¹⁾

Naposled bi se tudi na trinajstih straneh dalo precej povedati, vsekakor več, nego nam pove pričujoča knjiga. Ko bi bil Karásek napisal kaj takega, kakor je dr. Prijatelj pregled slovenskega slovstva v „Österr. Rundschau“ 1905, bi si inorodni bralec pač prej predočil sliko našega slovstvenega gibanja. V naši knjigi pa je tudi to, kar je povedano, izvzemši v večini odstavke o Prešernu in Aškercu čudno medlo, netočno in zmedeno. O protestantski in katoliški dobi se govori na ne čisto eni strani (I. 48, 49) in tam izvemo o Trubarju le, da je bil „ein Literat“, in pravi se o njem: „in einer ziemlich mangelhaften Sprache bearbeitete (!) er das neue Testament“. — In niže: „Durch die katholische Reaktion konnte weder die

¹⁾ Da so „brizinski spomeniki“ slovenski, o tem ne izvemo iz knjige nič.

Literatur noch die Volkssprache (!) vernichtet werden, aber in Böhmen und in den slovenischen Ländern wurde derselben ein unüberwindlicher (sic!) tödlicher Schlag versetzt* (komu? slovstvu? jeziku? — Resnično sicer ni nobeno!). — Kako se označuje slovstvo v XIX. stoletju na eni strani (I. 150/51), to dela vtisk kakor šolska naloga kakega sedmošolca, ki pri slovenskih slovstvenih urah ni prav pazil. Dva odstavka naj služita v zgled. Pomen Vodnika se riše v temle mokrem slogu (str. 150.): „Der Priester Vodnik versuchte es, den dürrten Boden des literarischen Karstes mit unscheinbaren Quellen zu befeuchten, wobei er sehr vorsichtig und den Verhältnissen entsprechend zu Werke ging, so daß ihm die allmähliche Befruchtung der slovenischen Literatur zu danken ist“. Oj te fraze! — Ali kaj naj pravimo k temule odstavku (stran 151.): „Die Schriftsteller haben deutsche Bildung genossen, die meisten Werke haben belehrenden Zweck, besonders solche, deren Autoren Geistliche sind. Eine Zeitlang bildete Wien ihren literarischen Mittelpunkt, nun wird auch vieles in Görz gedruckt!!“ — Bog znaj, kako je zadnja fenomenalna vest o Gorici zašla v to knjigo! — — Ali bi se ne bila našla boljša snov iz našega slovstva namesto takih public? In to v knjigi, kjer bi morala imeti vsaka vrsta konkretno vsebino!

Vse, kar se javlja o slovenski dramatik, je obseženo v temle stavku (I. str. 159.): „Bei den Slovenen, Serben, Bulgaren kann man von der dramatischen Literatur noch nicht viel sprechen“. To je vse! — Res, kdor o njej nič ne ve, tudi o njej težko govori.

Tudi razreditev našega bornega slovstva je čudna; dočim se je že v I. zvezku govorilo o protestantski naši dobi in se je podal celo pregled o slovstvu v XIX. veku, sledi vendar v II. zvezku (str. 49—53) odstavek „Anfänge der slovenischen Literatur“. Tu čitamo stavek: „Erst gegen Ende des XVIII. und an der Wiege des XIX. Jahrhunderts beginnt die Entwicklung (?) des slovenischen Schrifttums, das (?) an die Namen Vodnik und Prešern (tako se dosledno piše njegovo ime) geknüpft ist“. — V II. zvezku se govori o Vodniku razmeroma preobširno in niti ne povsem prav; kako pa je v nemščino prevedena znana kitica: „Kar mat' me učila" itd., to presega res vse meje dopustnosti; avtor zasluži kazen, da pokažemo našemu občinstvu ta prevod (II. 49):

„Was Mütterchen lehrte,
das sing' ich so gern;
wie ich's von ihr hörte,
meinem Dichten ist's Stern (!!)“. —

Kopitar se (II. 51) imenuje der Wiener Hofslavist, kakor bi to bil njegov naslov!

„Pregled slovenskega slovstva po Prešernu“ je, kolikor ga je, dober; a kaj naj se pove na petih straneh? Malo zavzel sem se, da je tu odmerjena cela stran Miklošiču. Prav! A doslednost bi zahtevala, da bi se, ako je omenjen Miklošič, omenil tudi vsaj Valvasor, čigar ogromno delo je bilo in je še prava zakladnica za naše pesnike in pisatelje in ki spada vsaj z isto pravico v zgodovino slovenskega slovstva kakor Miklošičeve razprave v „Denkschriften“ dunajske akademije. Tako bi tudi bila nekaj izpolnjena praznina v naši starejši dobi. — Poldruga stran o „slovenski moderni“ zaključuje to delo, ki ž njim Slovenci :) nikakor ne moremo biti zadovoljni, izvzemši tiste, ki je poznajo le po platnicah.

Dr. Jos. Tominšek.

*) Tudi glede hrvaškega slovstva, ki pa je neprimerno bolje oskrbljeno nego slovensko, se obširna ocena Karásekovega dela v „Glasu Matice Hrvatske“ (št. 10, str. 87. — Dr. Zahar) izjavlja jako nepovoljno.